

Yfirlýsing fjármálaeftirlitsnefndar um áherslur í fjármálaeftirliti á tímum kórónuveirufaraldurs

8. apríl 2020

Seðlabanki Íslands hefur gripið til víðtækra aðgerða til að gera fjármálakerfinu kleift að styðja með kröftugum hætti við heimilin og fyrirtækin í landinu. Stýrivextir hafa verið lækkaðir verulega sem og bindiskylda, heildarkrafa um eiginfjárgrunn fjármálafyrirtækja lækkuð með afléttingu sveiflujöfnunarauka og tryggt að nægt lausafé sé í umferð. Seðlabankinn hefur og ítrekað lýst því yfir að hann sé sterkur og virkur bakhjarl fjármálakerfisins við þessar aðstæður.

Fjármálaeftirlitsnefnd Seðlabanka Íslands mun í störfum sínum styðja við framkomnar aðgerðir stjórnvalda gagnvart fyrirtækjum og heimilum eins og kostur er.

Almennt

Nauðsynlegt er að Fjármálaeftirlit Seðlabanka Íslands (Fjármálaeftirlitið) fái áfram reglulegar skýrslur frá eftirlitsskyldum aðilum til að leggja mat á stöðu þeirra og þann vanda sem þeir glíma við eða áhættu sem þeir standa frammi fyrir. Fjármálaeftirlitið er þó tilbúið að veita slaka varðandi tímafresti slíkra skila og býður eftirlitsskyldum aðilum að hafa samband við tengiliði sína innan eftirlitsins ef þörf verður á slíku. Rétt er að taka fram að eftir sem áður verður kallað eftir öllum þeim gögnum sem eru nauðsynleg fyrir Seðlabankann til að meta og bregðast við stöðunni. Leitast verður við eftir megni að nýta gögn sem eftirlitsskyldir aðilar styðjast sjálfir við í sínum greiningum, enda er þess vænst að eftirlitsskyldir aðilar hafi aukið tíðni eigin greininga og miðlun upplýsinga til stjórnenda.

Þá mun Fjármálaeftirlitið í eftirlitsaðgerðum sínum leitast við að taka tillit til þeirra eftirlitsskyldu aðila eða einstakra eininga þeirra sem þurfa að einbeita sér að því að bregðast við aðsteðjandi rekstrarvanda vegna COVID-19 faraldursins.

Vert er að vekja athygli á því að óvissan gæti leitt til aukningar á peningþvætti, svikum og öðrum efnahagsbrotum. Breyttar aðstæður vegna COVID-19, svo sem lokun bankaútibúa, fjarvinna starfsfólks og hraðar verðbreytingar á mörkuðum, geta orðið til þess að þeir sem stunda þessar tegundir afbrota finni sér nýjar leiðir. Því vill Fjármálaeftirlitið benda eftirlitsskyldum aðilum á að halda vöku sinni gagnvart peningþvætti og öðrum afbrotum og láta ekki hjá líða að tilkynna grunsamleg viðskipti til lögreglu.

Heilbrigðir og eðlilegir viðskiptahættir

Fjármálaeftirlitið hefur eftirlit með viðskiptaháttum eftirlitsskyldra aðila sem snúa að fjárfestum og neytendum fjármálaþjónustu og sinnir upplýsinga- og leiðbeiningarþjónustu gagnvart þeim. Nú sem endranær er brynt að gæta að heilbrigðum og eðlilegum viðskiptaháttum, sjá til þess að aðilar starfi á heiðarlegan og réttlátan hátt og annist viðskipti af fagmennsku og kostgæfni með hagsmuni viðskiptavina og trúverðugleika fjármálamarkaðarins að leiðarljósi. Vegna lokunar starfsstöðva fyrirtækja, sem veita ýmis konar fjármálaþjónustu, hefur þjónustan á skömmum tíma færst nær alfarið yfir í síma og rafrænar lausnir. Við slíkar aðstæður er mikilvægt að vanda aðstoð og leiðbeiningar til viðskiptavina sem eiga erfitt með eða eru óvanir að nýta sér slíkar lausnir.

Upplýsingar um helstu atriði sem brenna á neytendum varðandi viðskiptahætti og neytendavernd er að finna á sérstakri COVID-19 upplýsingasíðu Seðlabankans.

Bankar og aðrar lánastofnanir

Bankar og aðrar lánastofnanir gegna mikilvægu hlutverki við miðlun fjármagns og reynir á það við núverandi aðstæður. Þess er vænst að bankar taki virkan þátt í aðgerðum stjórnvalda sem miða að því að tryggja að þeir haldi áfram að lána til viðskiptavina og endurskipuleggja lífvænleg fyrirtæki. Fjármálaeftirlitsnefnd leggur áherslu á þá grundvallarreglu varúðar og reikningsskila að áhætta sé rétt metin í efnahag lánastofnana, bæði til skemmri og lengri tíma. Fjármálaeftirlitið mun beita almennum tímabundnum tilslökunum, t.d. með því að heimila að flokka megi fryst íbúðalán sem það sé í skilum ef lánastofnun telur að lántaki sé líklegur til að standa í skilum eftir að frystingu er létt. Fjármálaeftirlitið mun koma á framfæri nánari leiðbeiningum um flokkun og merkingu lána. Sú krafa verður eftir sem áður gerð til lánastofnana að þær meti lánshæfi og greiðslugetu lántaka eftir að þessu tímabundna ástandi linnir.

Fjármálaeftirlitsnefnd styður [yfirlýsingu](#) Evrópsku bankaftirlitsstofnunarinnar (European Banking Authority, EBA) frá 25. mars 2020 um beitingu varfærnisreglna vegna vanskila, skuldaívilnana og IFRS9-reikningsskilastaðalsins í ljósi COVID-19 aðgerða og bendir lánastofnunum á að hafa hana til hliðsjónar. Í henni kemur m.a. fram að ekki þurfi sjálfkrafa að flokka þau lán sem hlotið hafa tilslökun í almennum aðgerðum vegna COVID-19 sem lán með ívilnun (e. forbearance). Megininntak reglna á þessu sviði er að leggja skuli mat á slíka flokkun í sérhverju tilfalli. Að sama skapi þarf að meta hvort lántaki sé ólíklegur til að standa við skuldbindingar sínar (e. unlikely to pay) vegna hugsanlegrar vanefndaflokkunar. Að því er varðar banka sem gera ársreikninga samkvæmt alþjóðlegum reikningsskilastöðlum er mikilvægt að lagt sé mat á hvort útlánaáhætta hafi aukist verulega frá upphaflegri skráningu (flutningur yfir á stig 2), annað hvort á lánþegagrunni eða lánasafnsgrunni (e. collective). Mikilvægt er að val á sviðsmyndum við beitingu IFRS9 endurspegli að

hér verður væntanlega um tímabundið ástand að ræða en meta þarf áhrifin til meðallangs og langs tíma. Staðallinn veitir ákveðið svigrúm og er brýnt að lánastofnanir nýti sér það, þannig að snögg og mikil breyting á varúðarfærslum milli tímabila verði ekki til að draga úr lánveitingum og magna þannig niðursveiflu í hagkerfinu.

Nú stendur yfir árlegt könnunar- og matsferli hjá kerfislega mikilvægum bönkum (SREP). Í ljósi yfirstandandi erfiðleika munu endanlegar ákvarðanir um eiginfjárbörf væntanlega miðast við uppgjör síðar á árinu fremur en árslok 2019. Þá verður ekki framkvæmt hefðbundið álagspróf í tengslum við yfirstandandi SREP-ferli að svo stöddu.

Með afléttingu sveiflujöfnunarauka var komið til móts við fjármálafyrirtæki með ívilnandi hætti til hagsbóta fyrir fyrirtæki og heimili í landinu. Þurfi fjármálafyrirtæki engu að síður að ganga á eigið fé vill fjármálaeftirlitsnefnd minna á að lög gera ráð fyrir, að sé gengið á eiginfjáruka takmarkist heimildir þess til að greiða út arð eða kaupauka til starfsmanna eða framkvæma aðrar þær greiðslur eða aðgerðir sem hafa áhrif til lækkunar á eiginfjárgrunni. Fjármálaeftirlitið getur einnig takmarkað slíkar útgreiðslur að öllu leyti séu tiltekin skilyrði laga uppfyllt.

Fjármálaeftirlitsnefnd vill jafnframt taka undir [yfirlýsingu](#) Evrópsku bankaeftirlitsstofnunarinnar frá 31. mars 2020 um arðgreiðslur, endurkaup á eigin hlutabréfum og breytilegar launagreiðslur. Í henni hvetur EBA fjármálafyrirtæki til hófsemi og til að greiða ekki arð eða kaupa eigin hlutabréf í því skyni að viðhalda sterkri eiginfjárstöðu. Einnig ættu fjármálafyrirtæki að endurskoða starfskjarastefnu sína m.a. með hliðsjón af núverandi efnahagsaðstæðum.

Verðbréfamarkaður og sjóðir

Vegna mikilla lækkana og sveiflna á verðbréfamarkaði hefur markaðseftirlit Fjármálaeftirlitsins að undanfögnu lagt aukna áherslu á eftirlit með mögulegum markaðssvikum (innherjasvikum og markaðsmisnotkun), veðköllum og hegðun á markaði, umfangi skortsölu, upplýsingaskyldu útgefanda og stöðvun viðskipta. Þá er grannt fylgst með innlausnum í verðbréfa- og fjárfestingasjóðum og kallað hefur verið eftir daglegri upplýsingagjöf um innlausnir frá stærstu rekstarfélögum sjóða hér á landi.

Rétt er að vekja athygli á ákvörðun Evrópsku verðbréfamarkaðseftirlitsstofnunarinnar (European Securities and Markets Authority, ESMA) og Eftirlitsstofnunar EFTA (EFTA Surveillance Authority, ESA) um að þröskuldur vegna tilkynninga um skortstöður í skráðum hlutabréfum skyldi lækkaður úr 0,2% í 0,1% af útgefnu hlutafé. Birt var [tilkynning](#) vegna þessa á heimasíðu Seðlabankans 16. mars sl. Jafnframt er vakin athygli á tilkynningu ESMA sem var birt 12. mars sl., en þar var m.a. mælt með að aðilar á verðbréfamarkaði gripu til ráðstafana til að tryggja samfellu í rekstri og fylgdu kröfum um áhættustýringu vegna áhrifa af COVID-19.

Lífeyrissjóðir

Helsta óvissan í starfsemi lífeyrissjóða tengist stöðu og horfum á fjármálamörkuðum og áhrifum þeirra á eignasafn lífeyrissjóðanna til lengri tíma. Varanleg verðlækkun á eignamörkuðum getur haft áhrif á tryggingafræðilega stöðu lífeyrissjóða og Fjármálaeftirlitið fylgist náið með framþróuninni.

Lög nr. 25/2020 um breytingu á ýmsum lögum til að mæta efnahagslegum áhrifum heimsfaraldurs kórónuveiru fela m.a. í sér að einstaklingum er veitt heimild til að taka út séreignarsparnað yfir 15 mánaða tímabil. Lífeyrissjóðir og aðrir vörsluaðilar séreignarsparnaðar þurfa að tryggja laust fé til þess að mæta auknum úttektarheimildum og meta áhrif á lausafjárstöðu hjá séreignarleiðum sjóðanna. Ef úttektir séreignarsparnaðar verða þannig að ekki er unnt að tryggja jafnræði milli sjóðfélaga er vörsluaðilum heimilt að fresta útgreiðslum, að uppfylltum ákveðnum skilyrðum og að fengnu samþykki Fjármálaeftirlitsins.

Útlán fasteignaveðtryggðra lána eru talsverður þáttur í fjárfestingum lífeyrissjóðanna og þjónustu við sjóðfélaga. Við núverandi aðstæður ber lífeyrissjóðum eftir sem áður að meta lánshæfi og greiðslugetu sjóðfélaga, þar sem meðal annars þarf að taka ákvarðanir um frestun afborgana og skilmálabreytingar. Fjármálaeftirlitsnefnd telur því tilefni til að lífeyrissjóðirnir leggi mat á hvort núgildandi lánareglur þeirra séu viðeigandi í ríkjandi árferði og endurskoði þær eftir atvikum.

Vátryggingastarfsemi

Margvíslegar áskoranir steðja að vátryggingafélögum vegna COVID-19 og þeirrar stöðu sem uppi er á fjármálamörkuðum. Vegna óvissu um áhrif bæði til skemmri og lengri tíma leggur fjármálaeftirlitsnefnd áherslu á að fyllstu varúðar sé gætt gagnvart áhættum í rekstri og að risk í þjónustu við viðskiptavinum verði takmarkað. Jafnframt hefur Fjármálaeftirlitið hvatt vátryggingafélög til þess að grípa til viðeigandi ráðstafana til að styrkja viðnámsþrótt sinn. Talsvert hefur reynt á samskipti vátryggjenda við viðskiptavinum vegna ferðatrygginga að undanförunu en félögin hafa sett saman sérstakar upplýsingasíður á vefsíðum sínum til þess að miðla helstu upplýsingum um ferðatryggingar og gildissvið þeirra. Fjármálaeftirlitsnefnd áréttar mikilvægi ábyrgrar meðhöndlunar viðskiptavina og skilvirkrar afgreiðslu vátryggingakrafna. Þá er vakin athygli á [yfirlýsingu](#) Evrópsku lífeyris- og vátryggingaeftirlitsstofnunarinnar (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA) frá 2. apríl 2020 varðandi arðgreiðslur vátryggingafélaga og endurkaup á eigin bréfum. Í yfirlýsingunni er mælt til þess að vátryggingafélög fresti tímabundið öllum arðgreiðslum og endurkaupum á eigin bréfum vegna þeirrar óvissu sem ríkir vegna COVID-19.